

Vidējā izpeļņa

Publicēts: 04.01.2023.

Vidējās izpeļņas aprēķināšanas kārtība noteikta Darba likuma 75. pantā

Vidējā izpeļņa aprēķināma no darba algas, no normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktajāpiemaksām un prēmijām.

Visos gadījumos, kad darbiniekam saskaņā ar Darba likumu izmaksājama vidējā izpeļņa, tāaprēķināma par pēdējiem sešiem kalendāra mēnešiem. Piemēram, ja 2022. decembra mēnesī darba devējam ir radies pienākums aprēķināt darbiniekam vidējo izpeļņu, vidējā izpeļņa ir aprēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas par sešu mēnešu laika periodu, kas beidzas iepriekšējā mēnesī pirms aprēķina tiesību rašanās, - tātad, minētajā gadījumā vidējā izpeļņa rēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas par laiku no 2022. gada jūnija līdz 2022. gada novembrim (ieskaitot).

Tādējādi vidējās izpeļņas aprēķina pamatā ir darbinieka reāli nostrādātais laiks (stundas, dienas) pēdējo sešu kalendāra mēnešu laikā un par šo laiku saņemtā darba samaksa.

Ja darbinieks pēdējo sešu mēnešu laikā nav strādājis nevienu dienu un viņam nav izmaksāta darba samaksa vidējā izpeļņa aprēķināma par darbu sešos kalendāra mēnešos pirms attaisnotās prombūtnes perioda sākuma (Darba likuma 75. panta otrā daļa). Piemēram, ja 11.12.2022. darba devējam ir radies pienākums aprēķināt vidējo izpeļņu darbiniekam, kurš no 14.03.2022. līdz 11.12.2022. ir atradies prombūtnē, vidējā izpeļņa ir rēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas pirms prombūtnes – periodā no 2021. gada oktobra līdz 2022. gada martam (ieskaitot).

Ja darbinieks pirms attaisnotās prombūtnes perioda sākuma ir strādājis mazāk par sešiem mēnešiem vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par periodu, kurā darbinieks ir strādājis (Darba likuma 75. panta otrā daļa). Piemēram, ja 11.12.2022. darba devējam ir radies pienākums aprēķināt vidējo izpeļņu darbiniekam, kas darba attiecības uzsācis 21.02.2022. un periodā no 14.03.2022. līdz 11.12.2022. ir atradies prombūtnē, vidējā izpeļņa ir rēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas par periodu 21.02.2022.-13.03.2022.

Ja vidējo izpeļņu rēķina par darbu sešos kalendāra mēnešos pirms attaisnotās prombūtnes perioda sākuma unaprēķinātā mēneša vidējā izpeļņa par darbu normāla darba laika ietvaros ir mazāka nekā spēkā esošā minimālā mēneša darba alga, mēneša vidējā izpeļņa izmaksājama spēkā esošās minimālās mēneša darba algas apmērā (Darba likuma 75. panta otrā daļa).

Ja darbinieks ir nodarbināts mazāk par sešiem mēnešiem dienas vai stundas vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par nostrādātajām dienām vai stundām, tās kopsummu dalot attiecīgi ar šajā periodā nostrādāto dienu vai stundu skaitu (Darba likuma 75. panta sestā daļa). Piemēram, ja 11.12.2022. darba devējam ir radies pienākums aprēķināt vidējo izpeļņu darbiniekam, kas darba attiecības uzsācis 27.10.2022., vidējā izpeļņa ir rēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas par periodu 27.10.2022.-10.12.2022.

Arī tad, ja darbinieks ir nodarbināts mazāk par sešiem mēnešiem pēc vismaz 12 mēnešu ilgas attaisnotas prombūtnes dienas vai stundas vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par nostrādātajām dienām vai stundām tās kopsummu dalot attiecīgi ar šajā periodā nostrādāto dienu vai stundu skaitu (Darba likuma 75. panta sestā daļa). Piemēram, ja 11.12.2022. darba devējam ir radies pienākums aprēķināt vidējo izpeļņu darbiniekam, kas periodā no 14.09.2021. līdz 13.11.2022. ir atradies prombūtnē, vidējā izpeļņa ir rēķināma no darbiniekam aprēķinātās darba samaksas par periodu 14.11.2022.-10.12.2022.

Dienas vidējā izpeļņa

Lai aprēķinātu dienas vidējo izpeļņu darbiniekam normālā darba laika vai summētā darba laika organizācijas gadījumā ir piemērojama atšķirīga dienas vidējās izpeļņas aprēķināšanas kārtība (Darba likuma 75. panta ceturtnā daļa).

Ja darbiniekam nav nolīgta summētā darba laika organizācija, tad dienas vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu kalendāra mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar šajā periodā nostrādāto dienu skaitu.

Ja darbiniekam nolīgta summētā darba laika organizācija, tad dienas vidējo izpeļņu aprēķina, stundas vidējo izpeļņu reizinot ar vidējo nostrādāto stundu skaitu darba dienā, kuru aprēķina, pēdējo sešu mēnešu laikā nostrādāto stundu skaitu dalot ar kalendāra darba dienu skaitu (izņemot attaisnotu prombūtni) pēdējo sešu mēnešu laikā. Nostrādāto dienu skaitā neietilpst pārejošas darbnespējas dienas, atvaļinājuma dienas un dienas, kad darbinieks nav veicis darbu Darba likuma 74.panta pirmajā un sestajā daļā minētajos gadījumos.

Tādejādi, ja darbiniekam nolīgta summētā darba laika organizācija, vispirms aprēķina stundas vidējo izpeļņu un vidējo nostrādāto stundu skaitu darba dienā.

Vidējo nostrādāto stundu skaitu darba dienā aprēķina, pēdējo sešu mēnešu laikā nostrādāto stundu skaitu dalot ar kalendāra darba dienu skaitu (izņemot attaisnotu prombūtni) pēdējo sešu mēnešu laikā. Tātad aprēķinā netiek ietvertas prombūtnes kalendāra darba dienas.

Stundas vidējā izpeļņa

Stundas vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu kalendāra mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar šajā periodā nostrādāto stundu skaitu (Darba likuma 75. panta piektnā daļa).

Mēneša vidējā izpeļņa

Mēneša vidējo izpeļņu aprēķina, dienas vidējo izpeļņu reizinot ar mēneša vidējo darba dienu skaitu pēdējos sešos kalendāra mēnešos, saskaitot darba dienas pēdējos sešos kalendāra mēnešos un šo kopsummu dalot ar seši (Darba likuma 75.panta trešā daļa).

Tātad, lai aprēķinātu mēneša vidējo izpeļņu, vispirms ir jāaprēķina dienas vidējā izpeļņa un tad tā ir jāreizina ar mēneša vidējo darba dienu skaitu pēdējos sešos mēnešos.

Mēneša vidējo darba dienu skaits tiek iegūts, saskaitot darba dienas pēdējos sešos kalendāra mēnešos un šo kopsummu dalot ar seši. Būtiski ņemams vērā, ka ar terminu "darba dienas pēdējos sešos kalendāra mēnešos" saprotams nevis reāli nostrādātās dienas, bet gan kalendāra darba dienas, kurās atbilstoši darbinieka nolīgtajam darba laikam būtu bijis jāstrādā.

Ja darbiniekam aprēķinātā vidējā izpeļņa par darbu normālā darba laika ietvaros ir mazāka par Ministru kabineta 24.11.2015. noteikumu Nr. 656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" 2. punktā minēto minimālo mēneša darba algu (no 01.01.2023. 620 *euro*), vidējās izpeļņas summu nosaka, palielinot aprēķināto summu par starpību starp šo noteikumu 2. punktā minēto minimālo mēneša darba algu un aprēķināto vidējo izpeļņu. Paskaidrojam, ka minētais regulējums attiecināms uz gadījumiem, kad minimālās mēneša darba algas

apmērs normālā darba laika ietvaros nedrīkst būt mazāks par valsts noteikto minimumu.

Vai, aprēķinot vidējo izpeļņu, izmaksātā atlīdzība par dīkstāvi jāiekļauj vidējās izpeļņas aprēķinā?

Sakarā ar to, ka Darba likums neparedz jautājuma risinājumu tiesību normās, darba devējs savas kompetences ietvaros var noteikt vidējās izpeļņas aprēķināšanas kārtību iekšējos normatīvajos aktos, ievērojot Darba likuma 6.pantā un 7.pantā nostiprinātos darba tiesību pamatprincipus, proti, darbinieka tiesisko stāvokli pasliktinošo noteikumu spēkā neesamību, kā arī vienlīdzīgu tiesību principa, t.sk., darba samaksas jautājumos ievērošanu.

Valsts darba inspekcijas ieskatā ir iespējami vairāki konkrētās situācijas risinājuma varianti, piemēram:

aprēķinot vidējo izpeļņu, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummā ietver izmaksāto atlīdzību par dīkstāvi. Tādā gadījumā nostrādāto stundu skaitā jāietver tās dienas/stundas, par kurām izmaksāta atlīdzība par dīkstāvi,

aprēķinot vidējo izpeļņu, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummā neietver izmaksāto atlīdzību par dīkstāvi. Tādā gadījumā nostrādāto stundu skaitā nav jāietver tās dienas/stundas, par kurām izmaksāta atlīdzība par dīkstāvi.

<https://www.vdi.gov.lv/lv/videja-izpelna>